

FUNDARGERÐ

FJÁRMÁLASTÖÐUGLEIKANEFND

2023

September
18. fundur
Birt 1. nóvember 2023

Fundargerð fjármálastöðugleikanefndar Seðlabanka Íslands

September 2023 (18. fundur)

Birt: 1. nóvember 2023

Fjármálastöðugleikanefnd Seðlabanka Íslands tekur ákvarðanir um beitingu stjórnþækja bankans varðandi fjármálastöðugleika. Í fjármálastöðugleika felst að fjármálakerfið geti staðist áföll í efnahagslífi og á fjármálamörkuðum, miðlað lánsfé og greiðslum og dreift áhættu með viðhlítandi hætti. Nefndinni er falið að leggja mat á ástand og horfur í fjármálakerfinu, kerfisáhættu og fjármálastöðugleika, skilgreina nauðsynlegar aðgerðir til að tryggja fjármálastöðugleika og að ákveða hvaða aðilar, innviðir eða markaðir teljist kerfislega mikilvægir. Fjármálastöðugleikanefnd getur beint ábendingum til viðeigandi stjórnvalda þegar tilefni er til um nauðsynlegar aðgerðir til að efla og varðveita fjármálastöðugleika. Nefndin birtir opinberlega fundargerðir af fundum sínum að jafnaði innan fjögurra vikna þar sem fram koma upplýsingar um ákvarðanir nefndarinnar, forsendur þeirra og mat á fjármálastöðugleika.

Á fundi nefndarinnar 18. og 19. september 2023 voru horfur í efnahagsmálum kynntar fyrir nefndinni, auk stöðu fjármálakerfisins og innviða greiðslumiðlunar. Nefndin ræddi stöðu og horfur fyrir fjármálastöðugleika og helstu áhættuþætti, svo sem þróun efnahagsmála, áhættu í rekstri fjármálafyrirtækja og fjármálakerfisins, þróun á innlendum fjármálamörkuðum, skuldsetningu heimila og fyrirtækja, stöðu á fasteignamarkaði, virkni lánþegaskilyrða, eiginfjár- og lausafjárstöðu fjármálafyrirtækja og fjármálasveifluna. Jafnframt fékk nefndin kynningu á aðferðafræði við mat á kerfislega mikilvægum fjármálafyrirtækjum, auk kynningar á niðurstöðum úr árlegu álagsprófi á kerfislega mikilvæga banka (KMB).

Fjármálastöðugleikanefnd ákvað að halda gildi sveiflujöfnunaraukans óbreyttu en samkvæmt ákvörðun nefndarinnar í mars sl. mun hann hækka úr 2% í 2,5% 15. mars 2024. Þá brýndi nefndin fyrir lánveitendum að huga að þyngri greiðslubyrði lántakenda. Rúm eiginfjárstaða flestra lántakenda ætti að gefa svigrúm til að aðlaga greiðslubyrði að greiðslugetu og tryggja á sama tíma að hún haldist í takti við þau viðmið lánþegaskilyrða sem nefndin hefur sett. Þá beindi nefndin til lántakenda að fyrirbyggja mögulega erfiðleika með því að leita tímanlega til lánveitenda ef greiðslubyrði stefnir í að verða verulega íþyngjandi.

Jafnframt áréttaði nefndin nauðsyn þess að styrkja net- og rekstraröryggi fjármálafyrirtækja og að auka viðnámsþrótt greiðslumiðlunar hér á landi. Í því samhengi taldi nefndin að þau skref sem stigin hafa verið í átt að innlendri óháðri smágreiðslumiðlun væru jákvæð og tók undir tillögur stjórnvalda um að treysta heimildir Seðlabankans á þessu sviði.

Greining á fjármálastöðugleika

Verðbólga í helstu viðskiptalöndum Íslands hafði haldið áfram að minnka frá fundi fjármálastöðugleikanefndar í júní en var enn langt umfram verðbólguþröngumarkmið. Seðlabankar í helstu viðskiptalöndum Íslands höfðu því áfram hert peningalegt aðhald. Það hafði áhrif á þróun eignaverðs og hafði hlutabréfaverð því lækkað á alþjóðlegum mörkuðum. Verðbólga hafði einnig hjaðnað á Íslandi en hún var

7,7% í ágúst og því vel umfram verðbólguþétt. Meginvextir Seðlabankans höfðu verið hækkaðir um 0,5 prósentur frá júnifundi nefndarinnar.

Nefndin var sammála um að á heildina litið væri staða fjármálastöðugleika góð hér á landi, þrátt fyrir mikla verðbólgu og hátt vaxtastig. Nefndin taldi einn helsta áhættuþátt fjármálastöðugleika nú vera netöryggi en einnig taldi hún að áhætta tengd skuldum fyrirtækja og atvinnuhúsnæðismarkaði hefði aukist. Flest benti til að spennan í hagkerfinu myndi hjaðna hægt en örugglega. Þá taldi nefndin að áhætta tengd íbúðamarkaði hefði minnkað en hafði nokkrar áhyggjur af skuldum heimila. Ör hækkun fjármagnskostnaðar gæti skapað áraun á fjárhag skuldsettra heimila þegar fram í sækti þótt viðnámsþróttur þeirra væri mikill á heildina litið. Þá hefðu verri fjármálaskilyrði einnig þrengrt að fyrirtækjum. Fjármálastöðugleikanefnd taldi rétt að brýna fyrir lánveitendum að huga tímanlega að þyngri greiðsluþyrði lántakenda til þess að fyrirbyggja greiðsluferfiðleika og breyta lánaskilmálum ef þörf krefði til að létta undir.

Viðnámsþróttur bankakerfisins

Fjármálakerfið hér á landi stendur traustum fótum. Eiginfjár- og lausafjárstaða kerfislega mikilvægra banka (KMB) er sterk. Bankarnir hafa með skuldabréfaútgáfu á síðustu mánuðum dregið úr endurfjármögnunaráhættu í erlendum gjaldmiðlum. Útgáfa erlendra markaðsskuldabréfa var meginástæða fyrir hækkun lausafjárhlutfalls milli funda en laust fé bankanna umfram lágmark var 334 ma.kr. í lok júlí og lausafjárhlutfall KMB í öllum gjaldmiðlum 204%. Hafði hlutfallið hækkað um 22 prósentur milli funda og var vel umfram kröfu Seðlabankans um 100% lausafjárhlutfall. Lausafjárhlutfall fyrir erlenda gjaldmiðla samtals var 429% og hlutfallið fyrir íslenskar krónur var 114% í júlí. Nefndin fékk einnig kynningu á lausafjárálagsprófi á viðskiptabankana en samkvæmt því er viðnámsþróttur þeirra mikill. Viðskiptabankarnir eru að mestu leyti fjármagnaðir með innlánnum og sértryggðum og ótryggðum markaðsskuldabréfum. Á öðrum fjórðungi 2023 jukust innlán um 5% milli fjórðunga eða um 135 ma.kr. og nema þau um helmingi af fjármögnun bankanna. Innlán einstaklinga jukust mest en einnig var nokkur aukning í innlánnum stórra fyrirtækja en samdráttur varð í innlánnum lífeyrissjóða og hjá viðskiptavinum á fjármálamarkaði. Bankarnir fjármagna sig í íslenskum krónum fyrst og fremst með innlánnum.

Vaxtaálag á erlendar skuldabréfaútgáfur KMB hafði lækkað talsvert frá júnifundinum og var svipað og við upphaf farsóttarinnar. Þar með höfðu gengið til baka miklar hækkunir vaxtaálagsins sem urðu undir lok síðasta árs og svo aftur í mars sl. í kjölfar óvissu á mörkuðum í tengslum við rekstrarvanda banka í Bandaríkjunum og Evrópu. KMB höfðu allir gefið út óveðtryggð skuldabréf í evrum frá síðasta fundi til að endurfjármagna komandi gjalddaga í evrum. Endurfjármögnunaráhætta bankanna hafði því minnkað milli funda og kom fram að þeir ættu nægt laust fé í erlendum gjaldmiðlum til að standa skil á öllum afborgunum sem gjaldfalla í ár og á næsta ári án þess að brjóta lausafjárreglur. Skuldabréfaútgáfa innanlands hefur verið takmörkuð og aðallega verið í formi sértryggðrar skuldabréfaútgáfu. Á fyrri helmingi ársins var hún meiri en aukning hreinna nýrra útlána til heimila.

Vaxtatekjur KMB halda áfram að aukast, einkum vegna stærri efnahagsreiknings og aukinnar ávöxtunar lausafjár. Hærra vaxtastig, útlánavöxtur og mjög lítil virðisrýrnun hafa síðustu misseri styrkt afkomu þeirra. Vaxtamunur bankanna hefur aukist einkum vegna aukinna vaxtatekna af lausafjäreignum, þ.e. af innlánnum í Seðlabankanum og ríkisskuldabréfum. Arðsemi eigin fjár nam 12% á fyrri helmingi ársins samanborið við 10% á sama tíma árið 2022 en þá var hún að hluta til lituð af sölu Arion banka á Valitor. Eiginfjárhlutfall KMB var 24,2% í lok júní og hækkaði um 0,5 prósentur frá áramótum. Að teknu tilliti til þegar ákveðinnar hækkunar sveiflujöfnunaraukans í 2,5% og arðgreiðslna á næsta ári eru eiginfjárhlutföll KMB á bilinu 3,5-5,2% yfir þeirri heildareiginfjárkröfu sem gerð er til þeirra. Þá var vogunarhlutfall KMB 12,9% í lok annars fjórðungs, óbreytt frá upphafi ársins. Lágmarkskrafa skilavalds Seðlabanka Íslands um eiginfjárgrunn og hæfar skuldbindingar fyrir kerfislega mikilvægu bankana þrjá (svokölluð

MREL-krafa) var í lok júní sl. á bilinu 30,5% til 32,4% af áhættugrunni. Á sama tíma var MREL-fjármögnun þeirra á bilinu 35,5% til 42% af áhættugrunni.

Vanskil heimila mælast enn lítil og var vanskilahlutfallið 0,8% í lok júní. Lítilsháttar aukningu má þó merkja í frystum útlánum KMB til heimila á síðustu mánuðum sem m.a. má rekja til þess að einstaklingar nýta sér í meira mæli svigrúm sem bankarnir bjóða upp á til að fresta greiðslum (t.d. vegna fæðingarorlofs). Vanskilahlutfall fyrirtækjalána KMB hækkaði lítillega á öðrum fjórðungi og mældist 2,3%. Hlutfallið lækkaði í öllum atvinnugreinum nema hjá fyrirtækjum í landbúnaði/fiskveiðum, framleiðslu og gisti- og veitingarekstri þar sem það hækkaði lítillega. Staða flestra lántaka sem þurftu á stuðningsaðgerðum að halda í faraldrinum hefur batnað mikið og dregið hefur úr gjaldfærðri virðisrýrningu á útlánum til ferðapjónustu. Hlutfall útlána sem skilgreind eru með ívilnun og í skilum var 3,8% í lok júní sl. og lækkaði hlutfallið um helming á fyrri hluta ársins.

Niðurstöður árlegs álagsprófs Seðlabankans á kerfislega mikilvæga banka sýndu sterka stöðu þeirra, getu til að bregðast við ytri áföllum og að miðla á sama tíma lánsfé til heimila og fyrirtækja.

Skuldir heimila og fyrirtækja

Í lok júlí höfðu skuldir heimila vaxið um 6,8% milli ára og var því raunvöxtur þeirra neikvæður um 0,8%. Dregið hefur úr vexti nýrra íbúðalána bankanna en lánveitingar lífeyrissjóða hafa aukist lítillega. Ásókn heimila í verðtryggð íbúðalán hefur aukist og hlutdeild verðtryggðra íbúðalána af útistandandi íbúðalánum hafði hækkað í 47,4% í lok júlí úr 44,3% í lok árs 2022. Hlutfall skulda heimila af landsframleiðslu hafði lækkað á öðrum ársfjórðungi í 75,6%. Hlutfall þeirra af ráðstöfunartekjum hafði einnig lækkað og var komið niður í 150,6%. Voru bæði hlutföllin lág í sögulegum samanburði og lægri en t.d. á Norðurlöndunum.

Hækkun vaxta hafði þyngt greiðslubyrði, einkum þeirra sem tekið höfðu óverðtryggð lán á breytilegum nafnvöxtum. Fastir nafnvextir lána sem varið hafa hluta lántakenda íbúðalána fyrir aukinni greiðslubyrði eru að renna sitt skeið. Upphæð lána á vaxtaendurskoðun á síðustu fimm mánuðum ársins nemur 53 ma.kr. og fer vaxandi fram á fyrri árshelming 2025. Viðnámspróttur heimila virðist þó góður. Vanskil voru enn lítil og höfðu ekki aukist mikið frá síðasta fundi. Þá hafði lánum með ívilnun ekki fjölgað. Atvinnuleysi var lítið og kaupmáttur mikill. Vísbindingar voru um að heimilin væru farin að draga úr neyslu og ganga á sparnað. Vísbindingar eru um að mörg heimili hafi leitað í þau úrræði sem standa til boða til að létta greiðslubyrði af lánum og sýna tölur um hreinar nýjar lánveitingar að heimilin séu í vaxandi mæli að endurfjármagna óverðtryggð lán með verðtryggðum lánum til að létta greiðslubyrði sína. Greining á dreifingu greiðslubyrðarhlutfalls íbúðalána bendir til þess að áhætta vegna greiðslubyrðar fari vaxandi. Í júlí hafði mánaðarleg greiðslubyrði 12,6% lántaka hækkað um meira en 100 þúsund krónur á mánuði frá lántöku í samanburði við 4,5% í upphafi árs. Launahækkunarir hafa þó vegið á móti.

Ársvöxtur skulda fyrirtækja reyndist hafa verið töluverður á nýliðnu tímabili og mældist 10% í lok annars fjórðungs að nafnvirði og hafði ekki mælst jafn mikill frá árinu 2019. Vöxturinn jókst lítið eitt milli fjórðunga og hækkaði hlutfall skulda á móti landsframleiðslu í 77,5% sem er engu að síður lágt í sögulegu samhengi. Skuldir fyrirtækja við innlenda banka höfðu farið vaxandi að raunvirði en á móti höfðu skuldabréfaútgáfur dregist saman. Útlánvöxtur bankanna var einna mestur til byggingageirans sem skýrist bæði af nýjum lánveitingum og af minni uppgreiðslum vegna hægari sölu nýbygginga. Eftirspurn fyrirtækja eftir lánsfé hafði því verið umtalsverð á síðustu misserum fyrir fund nefndarinnar þrátt fyrir hækkandi vaxtastig en fyrstu merki voru þó um samdrátt í eftirspurn. Svör viðskiptabankanna fjögurra í útlánakönnun Seðlabanka Íslands í ágúst bentu til þess að dregið hefði úr framboði á lánsfé til fyrirtækja. Verðtryggð lán höfðu verið áberandi í nýjum útlánum til fyrirtækja á síðustu mánuðum.

Þessi þróun skýrist þó að stórum hluta af fáum stórum lánnum til fasteignafélaga og fyrirtækja í byggingageira. Vaxtahækkunarir höfðu haft mikil áhrif á greiðslubyrði fyrirtækja, en meirihluti skulda fyrirtækja var óverðtryggður og bar breytilega vexti. Þá höfðu kostnaðarhækkunarir vegna launaþróunar og hækkunar aðfangaverðs haft neikvæð áhrif á fyrirtæki.

Vanskil fyrirtækja höfðu aukist um 0,1 prósentu milli fjórðunga og var vanskilahlutfall fyrirtækjalána KMB 2,2% í lok annars ársfjórðungs. Hlutfallið var hæst meðal fyrirtækja í gisti- og veitingarekstri, eða 6%.

Eignaverð

Draga fór úr umsvifum á íbúðamarkaði um mitt ár 2022. Velta á markaðnum hafði minnkað og kaupsamningum fækkað um fimmtung á fyrstu sjö mánuðum þessa árs miðað við sama tíma í fyrra og höfðu þeir ekki verið jafn fáir á fyrstu sjö mánuðum ársins síðan árið 2014. Íbúðum á sölu hafði fjölgað og framboð nýbygginga aukist verulega. Meðalsölutími íbúða hafði lengst enn frekar frá júnifundi nefndarinnar. Hlutfall nýbygginga í kaupsamningum hafði lækkað nokkuð á þriðja ársfjórðungi frá sama tíma í fyrra. Þá hafði hlutfall fyrstu kaupenda hækkað í 32% og ekki verið jafn hátt í tvö ár. Árshækkun íbúðaverðs á höfuðborgarsvæðinu mældist 0,8% að nafnvirði í júlí og lækkaði verð því um 6,3% að raunvirði. Hlutfall húsnæðisverðs og ákvarðandi þátta, svo sem ráðstöfunartekna, byggingarkostnaðar og leiguverðs, hafði lækkað frá því að það náði toppi á síðasta ári en þrátt fyrir það mældist það enn hátt í sögulegu samhengi. Fram kom að spá HMS gerði ráð fyrir að 2850 nýjar íbúðir yrðu byggðar í ár og á næsta ári, sem er svipaður fjöldi og 2022, en að úr nýframkvæmdum drægi árið 2025. Ljóst væri að dregið hefði úr spennu á fasteignamarkaði og að gera mætti ráð fyrir að raunverð lækkaði áfram á næstu misserum en vegna mikillar eftirspurnar og góðrar stöðu heimila væri að öðru óbreyttu ekki hætta á verulegri lækkun nafnverðs íbúðarhúsnæðis. Starfsfólki í byggingariðnaði hafði fjölgað mikið á nýliðnu tímabili og var hlutfall lausra starfa í greininni enn hátt á öðrum ársfjórðungi. Þá höfðu skuldir byggingageirans aukist um 70 ma.kr. í lok júlí frá fyrra ári. Hægari sala nýbyggðra íbúða hafði valdið því að framkvæmdalán væru greidd hægar niður en áður.

Velta í þinglýstum viðskiptum með atvinnuhúsnæði á höfuðborgarsvæðinu hefur dregist talsvert saman frá því í fyrra þegar hún var með mesta móti. Heldur hægði á árshækkun vísitölu raunverðs atvinnuhúsnæðis á höfuðborgarsvæðinu á öðrum fjórðungi og mældist hún 4,1%. Vísitalan var þó í sögulegu hágildi og mældist rúmlega 15% yfir metinni langtímaleitni. Áfram er hægur vöxtur í stofni fullgerðs atvinnuhúsnæðis sem stækkaði um 1% á fyrstu sjö mánuðum þessa árs eftir 1,6% vöxt árið 2022. Nokkur aukning hefur þó verið á atvinnuhúsnæði í byggingu. Rekstur stóru atvinnuhúsnæðisfélaganna gekk vel á fyrri hluta ársins. Leigutekjur hafa aukist að raunvirði og ávöxtun fjárfestingareigna batnað. Félögin færðu upp virði fjárfestingareigna sinna á tímabilinu, sérstaklega á öðrum ársfjórðungi, sem vó þungt í jákvæðri afkomu þeirra á tímabilinu. Fjármagnskostnaður félaganna, sem er að stórum hluta verðbætur verðtryggðra lána, hafði aftur á móti aukist milli ára.

Hlutabréfaverð skráðra félaga hafði lækkað milli funda nefndarinnar og var vísitala aðallista um 7% lægri en fyrir árið á undan. Ávöxtunarkrafa stuttra og langra óverðtryggðra ríkisbréfa hafði hækkað frá síðasta fundi nefndarinnar í takt við hækkandi stýrivexti og hafði verðbólguálag á innlendum skuldaþréfamarkaði lækkað.

Gengi krónunnar og gjaldeyrisforði

Gengi krónunnar hafði styrkst frá fundi nefndarinnar í júní og alls um 5% frá áramótum. Velta á milli-bankamarkaði hafði minnkað nokkuð og framvirk staða með krónuna hækkað sem benti til væntinga um að gengi krónu myndi styrkjast yfir sumarið, m.a. í tengslum við gott gengi í ferðaþjónustu og kaup erlends fyrirtækis á íslenska líftæknifyrirtækinu Kerecis fyrir 175 ma.kr. (4,3% af VLF). Þá minnkaði halli

á viðskiptum við útlönd í 0,2% af landsframleiðslu á fyrri helmingi ársins en hann var á sama tíma í fyrra 4,1%. Viðsnúning á milli ára mátti fyrst og fremst rekja til aukinna hreinna þáttatekna vegna breytinga á afkomu innlendra félaga í eigu alþjóðlegra fyrirtækja í lyfjaiðnaði og álframleiðslu. Þá námu kaup lífeyrissjóða á gjaldeyri 68 ma.kr. á fyrstu átta mánuðum ársins. Samanlagður gjaldeyrisjöfnuður KMB hækkað milli funda og var jákvæður, þ.e. bankarnir áttu meira af eignum í erlendum gjaldmiðlum en þeir skulduðu.

Gjaldeyrisforðinn hafði minnkað frá síðasta fundi nefndarinnar einkum vegna styrkingar krónunnar. Hlutfall gjaldeyrisforða og samsetts forðaviðmiðs Alþjóðagjaldeyrisjóðsins mældist 113% í lok annars fjórðungs en hafði verið 124% í lok síðasta árs. Forðinn svaraði til 139% af skammtímaskuldum og 19% af landsframleiðslu.

Fjármálasveiflan og sveiflutengd kerfisáhætta

Sveiflutengda kerfisáhættu má nálgast með margvíslegum hætti og styðst nefndin við fleiri en einn mælikvarða á hana. Samsettur mælikvarði á fjármálasveiflur gaf til kynna að enn hefði verið fjármálaleg uppsveifla á öðrum ársfjórðungi 2023 og sýndu allir undirþættir mælikvarðans einnig uppsveiflu. Undanfarið hefur þó borið á misræmi milli mats á sveiflunni og hagþróunar. Þannig hefur raunverð íbúða fallið fjóra fjórðunga í röð, skuldir heimila sem hlutfall af landsframleiðslu lækkað um 22 prósentur frá árslokum 2020 til annars ársfjórðungs 2023 og raunvirði skulda einkageirans staðið í stað. Þetta gæti bent til þess að fjármálasveiflan sé að snúast eða að minnsta kosti að hún sé hætt að hækka.

Lækkun hafði mælst á fjármálaskilyrðavísi mánuðina á undan einkum vegna hækkunar vaxta, minni umsvifa á fasteignamarkaði og lægra gengis krónu. Hann benti þó ekki til að fjármálaleg skilyrði væru óvenju þröng í sögulegu samhengi. Vísirinn er næmur fyrir meðhöndlun vaxtamunar langra og stuttra ríkisbréfa. Ný útgáfa af vísinum var kynnt sem sýndi að fjármálaskilyrði hefðu þróast frá því að vera tiltölulega slök og þensluhvetjandi um mitt síðasta ár, yfir í að vera þau þröngustu í ríflega áratug um mitt þetta ár.

Fjármálasveiflan er einn mælikvarði sem nefndin lítur til en annar mælikvarði er samsettur vísir fyrir sveiflutengda kerfisáhættu (d-SRI). Hann gaf til kynna að sveiflutengd kerfisáhætta hefði minnkað samfleytt í hálfri ári. Meirihluti hækkunarinnar sem varð 2019 til ársloka 2021 hafði gengið til baka og mældist vísirinn því svipaður og hann var í árslok 2020. Á móti kom aukin greiðslubyrði heimila í hlutfalli við ráðstöfunartekjur og verðvísitala íbúðarhúsnæðis, sem mældist enn há í hlutfalli við launavísitölu. Tekið saman gáfu vísar um sveiflutengda kerfisáhættu til kynna að hún væri hófleg um þessar mundir og að kerfisáhætta væri farin að minnka.

Netöryggi

Nefndin fékk kynningu á netöryggismálum. Spár alþjóðlegra stofnana gera ráð fyrir að rekstraráhætta muni aukast á næstu árum, sérstaklega í tengslum við netógnir og miðlun greiðslna. Seðlabankinn hefur í samstarfi við fjármála- og efnahagsráðuneyti hafið vinnu við úrbætur sem varða netöryggi og rekstrarlegan viðnámsþrótt fjármálakerfisins. Víða á Norðurlöndum hefur löggjöf um rekstraröryggi og viðbúnað greiðslumiðlunar verið styrkt. Nefndin taldi mikilvægt að undirbúa sambærilegar breytingar á lögum hér á landi.

Nefndin taldi nauðsynlegt að halda áfram að styrkja net- og rekstraröryggi fjármálafyrirtækja og að auka viðnámsþrótt greiðslumiðlunar hér á landi.

Ákvarðanir fjármálastöðugleikanefndar

Sveiflujöfnunaraukinn

Megintilgangur sveiflujöfnunaraukans er að auka viðnámsþrótt fjármálafyrirtækja gagnvart sveiflutengdri kerfisáhættu og veita þeim þannig svigrúm til þess að mæta tapi og viðhalda lánsfjárframboði á álagstímum. Í lögum er kveðið á um að aukinn skuli nema á bilinu 0 til 2,5%. Sveiflujöfnunaraukinn megi þó vera hærri ef áhættuþættir sem liggja til grundvallar mati fjármálastöðugleikanefndar gefa tilefni til.

Hert lánþegaskilyrði og hækkun sveiflujöfnunaraukans hafa aukið viðnámsþrótt fjármálakerfisins gagnvart leiðréttingum á íbúðamarkaði og þrengri fjármálaskilyrðum. Nefndin ræddi um möguleika þeirra heimila sem ráða ekki við greiðslubyrði af húsnæðislánum. Flest heimili hafa töluvert rými til að lækka greiðslubyrði sína, t.d. með því að lengja í lánum, endurfjármagna viðbótarlán, nýta jafngreiðsluform eða endurfjármagna óverðtryggð lán með verðtryggðum. Undanþágur í lögum um fasteignalán, reglum um hámark veðsetningar og hámark greiðslubyrðar gera það að verkum að lánþegaskilyrði hafa ekki áhrif á möguleika heimila til að skuldbreyta eða endurfjármagna lán sín. Nefndin fjallaði jafnframt um möguleg áhrif endurskipulagningar skulda heimila á eiginfjárkröfur banka og að fjöldi lána með ívilnun gæti aukist einkum ef efnahagshorfur versnuðu umfram það sem nú væri gert ráð fyrir og atvinnuleysi ykist meira en búist væri við. Hækkun aukans í mars sl. upp í 2,5% skapaði enn frekara svigrúm til að lækka hann seinna kæmi til efnahagssamdráttar sem valdið gæti skerðingu á lánsfjárframboði.

Greiningar á stöðu sveiflutengdrar kerfisáhættu bentu til þess að hún væri hófleg um þessar mundir og að kerfisáhætta færi minnkandi einkum þar sem vöxtur skulda einkageirans hefði ekki haldið í við landsframleiðslu. Eiginfjárlutföll KMB væru afar rúm og vanskil útlána væru lítil. Staða bankanna væri traust, lausafjárlutföll rúm og þeir hefðu nýlukið við endurfjármögnun í erlendum gjaldmiðlum og því hefði endurfjármögnunaráhætta minnkað. Að lokinni umræðu bar seðlabankastjóri upp tillögu um að halda gildi sveiflujöfnunaraukans óbreyttu í 2,5% og var hún samþykkt samhljóða.

Kerfislega mikilvæg fjármálafyrirtæki

Fjármálastöðugleikanefnd endurskoðar einu sinni á ári mat á kerfislega mikilvægum fjármálafyrirtækjum og eiginfjáruka vegna kerfislegs mikilvægis. Aðferðafræði Evrópsku bankaeftirlitsstofnunarinnar (EBA) við mat á kerfislega mikilvægum fjármálafyrirtækjum var kynnt fyrir nefndinni og mun hún taka ákvörðun um hvaða fjármálafyrirtæki teljast kerfislega mikilvæg og um eiginfjáruka vegna kerfislegs mikilvægis á fundi sínum í desember 2023.

Fjármálainnviðir

Eitt af lögbundnum markmiðum Seðlabanka Íslands er að stuðla að virku og öruggu fjármálakerfi, þ.m.t. greiðslumiðlun í landinu og við útlönd. Nefndin fékk kynningu á stöðu innleiðingar á innlendri óháðri smágreiðslulausn sem mun auka öryggi innlendrar greiðslumiðlunar til muna. Annarsvegar vinnur Framtíðarvettvangur Seðlabankans að því að greina og gera tillögu um hvaða tæknilegu lausn skuli velja við að koma á óháðri greiðslumiðlun. Hins vegar fer fram vinna á vegum stjórnvalda um að gera breytingu á lögum um Seðlabankann sem miðar að því að styrkja reglusetningarheimild bankans um greiðslumiðlun og fjármálainnviði. Þá fékk nefndin einnig kynningu á reiðufé en notkun reiðufjár á sölustöðum fer sífellt minnkandi og var rætt um að söluaðilum hér á landi væri ekki skylt að taka við seðlum og mynt.

Nefndin telur að þau skref sem hafa verið stigin í átt að innlendri óháðri smágreiðslulausn séu jákvæð út frá öryggis- og hagkvæmnissjónarmiðum og tekur undir tillögur stjórnvalda um að treysta heimildir Seðlabankans á þessu sviði.

Í lok fundarins samþykkti nefndin yfirlýsingu til birtingar að morgni 20. september 2023.

Eftirfarandi nefndarmenn sátu fundinn:

Ásgeir Jónsson, seðlabankastjóri og formaður nefndarinnar

Gunnar Jakobsson, varaseðlabankastjóri fjármálastöðugleika

Rannveig Sigurðardóttir, varaseðlabankastjóri peningastefnu

Björk Sigurgísladóttir, varaseðlabankastjóri fjármálaeftirlits

Axel Hall, utanaðkomandi nefndarmaður

Bryndís Ásbjarnardóttir, utanaðkomandi nefndarmaður

Guðmundur Kr. Tómasson, utanaðkomandi nefndarmaður

Guðrún Þorleifsdóttir, skrifstofustjóri í fjármála- og efnahagsráðuneytinu, sat hluta fundarins með málfrelsi og tillögurétt.

Haukur C. Benediktsson, framkvæmdastjóri fjármálastöðugleikasviðs Seðlabankans, Eggert Þ. Þórarinsson, aðstoðarframkvæmdastjóri fjármálastöðugleikasviðs og Vigdís Ósk Helgadóttir, forstöðumaður á fjármálastöðugleikasviði sátu allan fund nefndarinnar. Auk þess sátu nokkrir aðrir starfsmenn Seðlabankans hluta fundarins.

Rósa Björk Sveinsdóttir ritaði fundargerð.